

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Asevalvonnan yksikkö (POL-20)

TAUSTAMUISTIO
20.4.2016

NSS2016; NELJÄS YDINTURVAHUIPPUKOKOUS WASHINGTONISSA 31.3.–1.4.2016

Ydinturva

Ydinturvayhteistyö pyrkii estämään ydinmateriaalin joutumisen väärin käsiin. Tapana on tehdä ero ihmisten aiheuttamia tahallisia uhkia koskevan ydinturvan (*Nuclear Security*) ja ydinlaitosten teknisiä onnettomuusriskejä koskevan ydinturvallisuuden (*Nuclear Safety*) välillä. Huippukokousprosessi ei käsittele jälkimmäistä aihetta eli ydinturvallisuutta.

Presidentti Obaman vuonna 2009 tekemä aloite ydinturvahuippukokousten (*Nuclear Security Summit*, NSS) järjestämisestä oli jatkoa kylmän sodan päättymisen jälkeen käynnistyneelle Yhdysvaltain kahdenväliselle ydinturvayhteistyölle erityisesti entisen Neuvostoliiton alueen maiden kanssa. Tämä perustui havaintoon, että siviililaitoksissa on runsaasti korkearikasteista uraania ja plutoniumia, jotka sellaisenaan tai vähäisellä jalostamisella ovat ydinaseasekelpoista ainetta. Näihin varantoihin puuttuminen edellyttää poliittisen tahdon luomista korkeimmalla tasolla. Riskejä pyritään vähentämään palauttamalla korkearikasteista uraania ja plutoniumia alkuperämaihin - erityisesti Yhdysvaltoihin ja Venäjälle –, prosessoimalla materiaaleista aseisiin kelpaamatonta matalarikasteista ydinpolttoainetta sekä parantamalla olemassa olevan ydinmateriaalin säilytyksen ja kuljetuksen turvallisuutta.

NSS-prosessin yksi keskeinen tavoite on ollut terrorismin torjuminen, joka on ajankohtainen huolenaihe erityisesti ISILin osalta. Huomiota on kiinnitetty myös lääketieteellisessä käytössä oleviin radioaktiivisiin aineisiin, joita on helpommin saatavissa kuin ydinasea-aineita. Näitä voitaisiin terrori-iskussa levittää esim. ”likaisen pommin” avulla.

Vaarana on myös ydinlaitoksiin kohdistuva sabotaasi. Nousevia teemoja ovat ydinalan kyberuhkat (tietokone- ja informaatioturvallisuus), radioaktiivisten aineiden turvallisuus, sotilaallisessa käytössä oleva ydinmateriaali sekä ydinturvatyön vakiinnuttaminen kansainvälisessä atomienergiajärjestössä IAEA:ssa.

Prosessissa on toistaiseksi keskitytty siviilikäytössä oleviin ydinmateriaaleihin. Huippukokouksessa 2016 keskusteltiin myös sotilaallisessa käytössä olevien ydinmateriaalien mahdollisesta sisällyttämisestä työhön, joka on kiistelty aihe. Suomi pitää aihetta tärkeänä ydinturvan lisäämisen näkökulmasta. Suomi myös arvostaa tämänkertaisen kokouksen isäntämaan Yhdysvaltain valmiutta antaa tietoa omista sotilaallisista ydinaineistaan. Samalla Suomi toteaa, että varsinaista ydinaseriisuntaa ja ydinaseiden leviämisen estämistä koskeva keskustelu käydään muilla foorumeilla.

Washingtonissa näkyväksi teemaksi nousi lisäksi Pohjois-Korean aiheuttama uhka alueelliselle ja kansainväliselle turvallisuudelle. Myös Suomi on tuominnut Pohjois-Korean tekemät ydinkokeet ja ohjuslaukaisut.

Washingtonin huippukokous 31.3.–1.4.2016

Ydinturvahuippukokous Washingtonissa 31.3.–1.4.2016 oli tämän sarjan neljäs ja viimeinen. Edelliset kokoukset järjestettiin Washingtonissa 2010, Soulissa 2012 ja Haagissa 2014.

Washingtonin huippukokouksessa 2016 päätavoitteena oli ydinturvatyön siirtäminen muille olemassa oleville foorumeille sekä sen varmistaminen, että prosessin tulokset jäävät elämään. Washingtoniin kutsuttiin 53 valtiota ja neljä kansainvälistä instituutiota: YK, IAEA, Interpol, ja Euroopan unioni. Venäjä jättäytyi pois huippukokouksesta ja sen valmisteluista reilu vuosi sitten, kolmessa aikaisemmassa huippukokouksessa se oli mukana.

Huippukokouksessa hyväksyttiin lyhyt kommunikea sekä toimintaohjelmat viidelle kansainväliselle instituutiolle ja aloitteelle: 1) kansainvälinen atomienergiajärjestö IAEA, 2) YK, 3) kansainvälinen rikospoliisijärjestö Interpol, 4) ydinterrorismin vastainen globaalialoite GICNT (*Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism*), ja 5) G8/7:n puitteissa toteutuva *Global Partnership* -kumppanuus. Toimintaohjelmissa määritellään tavoitteet, joita huippukokousmaat tulevat näillä foorumeilla edistämään.

Kommunikea toteaa huippukokousprosessin saavutukset ja poliittisen sitoutumisen jatkotyöhön.

Joulukuussa 2016 järjestettävä IAEA:n ministeritason ydinturvakonferenssi on seurannan ja omistajuuden laajentamisen kannalta tärkeä.

Osallistuvat maat julkaisivat aiempien kokousten tapaan vapaaehtoisia sitoumuksia (*Gift Baskets*) eri teemoista. **Suomi** esitteli huippukokouksessa ensimmäistä kertaa oman aloitteensa. Aiheena oli mm. rajavalvonnassa hyödynnettävä ydinainneiden kansallinen havaitsemisarkkitehtuuri. Suomen aloitteeseen on toistaiseksi liittynyt 22 valtiota sekä INTERPOL eli lähes puolet huippukokouksen osallistujista.

Huippukokouksen merkittävin konkreettinen saavutus oli ydinmateriaalien turvajärjestelyjä koskevan yleissopimuksen (CPPNM, Convention on the Physical Protection of Nuclear Materials) vuonna 2005 tehdyn muutoksen (2005 Amendment) voimaantulon edistäminen. Alkuperäisen vuodelta 1980 olevan sopimuksen soveltamisala on rajattu koskemaan kansainvälisessä kuljetuksessa olevien ydinmateriaalien suojaamista lainvastaiselta toiminnalta. Vuoden 2005 muutoksella yleissopimuksen soveltamisalaa laajennetaan koskemaan myös kansallisessa käytössä olevia ydinmateriaaleja ja ydinlaitoksia, mikä ratkaisevasti tehostaa sen vaikutusta.

Huippukokousvalmistelujen luomassa paineessa uusia ratifiointeja alkoi viimeisten kuukausien aikana tulla nopeaan tahtiin, ja joitakin talletettiin suoraan IAEA:n pääjohtaja Yukiya Amanolle huippukokouksen aikana. Amano saattoi 8.4.2016 ilmoittaa, että tarvittavat 102 ratifiointia on talletettu IAEA:lle (2/3 tämänhetkisestä allekirjoittajien lukumäärästä). Muutos tulee voimaan 8.5.2016 eli 30 päivän kuluttua kynnyksen saavuttamisesta. Suomi on ratifioinut muutoksen vuonna 2011. Suomi on ratifioinut muutoksen vuonna 2011.

Suomen profiili

Suomi on kutsuttu mukaan huippukokousprosessiin alusta lähtien. Suomi on merkittävä ydinenergian käyttäjä ja Suomen säteilyturvakeskus STUK edustaa ydinalan huippuosaamista. Suomella ei ole kuitenkaan hallussaan korkearikasteista uraania eikä erotettua plutoniumia. Suomi täytti korkeimmat kansainväliset standardit jo ensimmäisen huippukokouksen aikaan.

Suomi on seitsemän vuotta kestäneessä huippukokousprosessissa tukenut vahvasti tavoitteita ydinmateriaalien ja radioaktiivisten aineiden turvallisuuden lisäämiseksi ja tähän liittyvän kansainvälisen yhteistyön vahvistamiseksi. Ydinturvafoorumeista Suomella on viime aikoina ollut keskeinen rooli varsinkin GICNT:n piirissä. Suomi toimi GICNT:n yleiskokouksen isäntänä Helsingissä 16.–17.6.2015 ja valittiin puheenjohtajaksi ydinaineiden havaitsemistyöryhmään, joka on yksi aloitteen kolmesta työryhmästä. Suomi on myös tukenut merkittäväällä panoksella *Global Partnership* –kumppanuutta osallistuen mm. Ukrainan ydinturvasektorin vahvistamiseen.

Suomalaiset instituutiot osallistuivat huippukokouksen yhteydessä järjestettävään ydinteollisuushuippukokoukseen sekä kansalaisjärjestöjen ja tutkijoiden asiantuntijakonferenssiin. Suomi hyödynsi näitä tapahtumia myös teknologiaviennin edistämiseksi erityisesti ydinjätteen loppusijoituksen sekä säteilylähteiden havaitsemisen alalla. Suomi järjesti yhdessä amerikkalaisen ajatushautomon (Stimson Center) kanssa ydinpolttoaineen kiertoa koskevan sivutapahtuman, jonka keskeinen aihe oli Suomen ydinjätteen loppusijoitusratkaisu Onkalo.

Washingtonin huippukokouksessa Suomi painotti erityisesti seuraavia tavoitteita:

- Ydinturvatyön jatkaminen keskeisillä kansainvälisillä foorumeilla ja huippukokouksen tulosten turvaaminen. Tuki tätä varten perustettavan avoimen kontaktiryhmän tai vastaavan perustamiselle. Alueellisen yhteistyön hyödyntäminen.
- Huippukokousprosessin ulkopuolisten maiden omistajuuden ja sitoutumisen vahvistaminen ydinturvatavoitteisiin.
- IAEA:n keskeinen rooli ydinturva-arkkitehtuurissa ja ydinturvatyön (*Nuclear Security*) vakiinnuttaminen järjestön yhdeksi päätehtäväksi myös budjettiteitse.
- Tuki ydinmateriaalien turvajärjestelyjä koskevan yleissopimuksen (CPPNM) vuoden 2005 muutoksen voimaansaattamiselle.
- Tiedustelutiedon ja muun informaation vaihdon lisääminen ydinterrorismin torjunnassa.
- Ydinaineiden havaitsemisarkkitehtuurin kansallinen vahvistaminen.
- Suomen ydinalan osaamisen esittely ja teknologiaviennin edistäminen.
- Mahdollisuuksien selvittäminen kansainvälisen yhteistyön lisäämiseksi myös sotilaallisessa käytössä olevan ydinmateriaalin valvonnassa.

Suomi osallistui ydinturvahuippukokoukseen valtuuskunnalla, jota johti tasavallan presidentti Sauli Niinistö. Valtuuskuntaan kuului tasavallan presidentin kanslian, ulkoasiainministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, säteilyturvakeskuksen sekä Washingtonin suurlähetystön edustajia.

Huippukokousta valmisteltiin ns. sherpa-kokouksissa, joissa Suomen sherpana toimi asevalvontasuurlähettiläs Klaus Korhonen ulkoministeriöstä ja vara-sherpana Pia Nordberg työ- ja elinkeinoministeriöstä.